

Δ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δ.1. Βιβλία (μονογραφίες και συμμετοχή στη συγγραφή βιβλίων)

1. ***Kommunalplanung in Griechenland und Österreich*** (Δημοτικός σχεδιασμός στην Ελλάδα και στην Αυστρία), *Schriftenreihe für Städtebau und Raumplanung «Stadt und Region»*, τόμος 3ος, έκδοση του *Institut zur Erforschung von Methoden und Auswirkungen der Raumplanung der Ludwig Boltzmann Gesellschaft, Technische Universität Wien, Βιέννη 1996*

Το βιβλίο αποτελεί δημοσίευση διδακτορικής διατριβής που υποβλήθηκε στο Πολυτεχνείο της Βιέννης τον Νοέμβριο του 1993 (βλ. κεφ. Β.1, σημείο 3). Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι ο **πολεοδομικός – δημοτικός σχεδιασμός στην Αυστρία και στην Ελλάδα ως ένα ενιαίο σύστημα**. Η ενασχόληση με την Αυστρία κρίνεται σκόπιμη και ενδιαφέρουσα, διότι υφίστανται αναλογίες έκτασης και πληθυσμού με την Ελλάδα, αλλά και σημαντικές διαφορές στο πολιτικό, διοικητικό και οικονομικό επίπεδο. Επιπλέον η Αυστρία, που αποτελεί ένα νέο πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για το οποίο στην Ελλάδα δεν

είναι γνωστές πολλές λεπτομέρειες, έχει να επιδείξει σημαντικά αποτελέσματα, που απορρέουν από την εφαρμογή των πολεοδομικών και χωροταξικών της νόμων κατά τα τελευταία 20 χρόνια και προσφέρεται επομένως για άντληση χρήσιμων σε μας συμπερασμάτων,

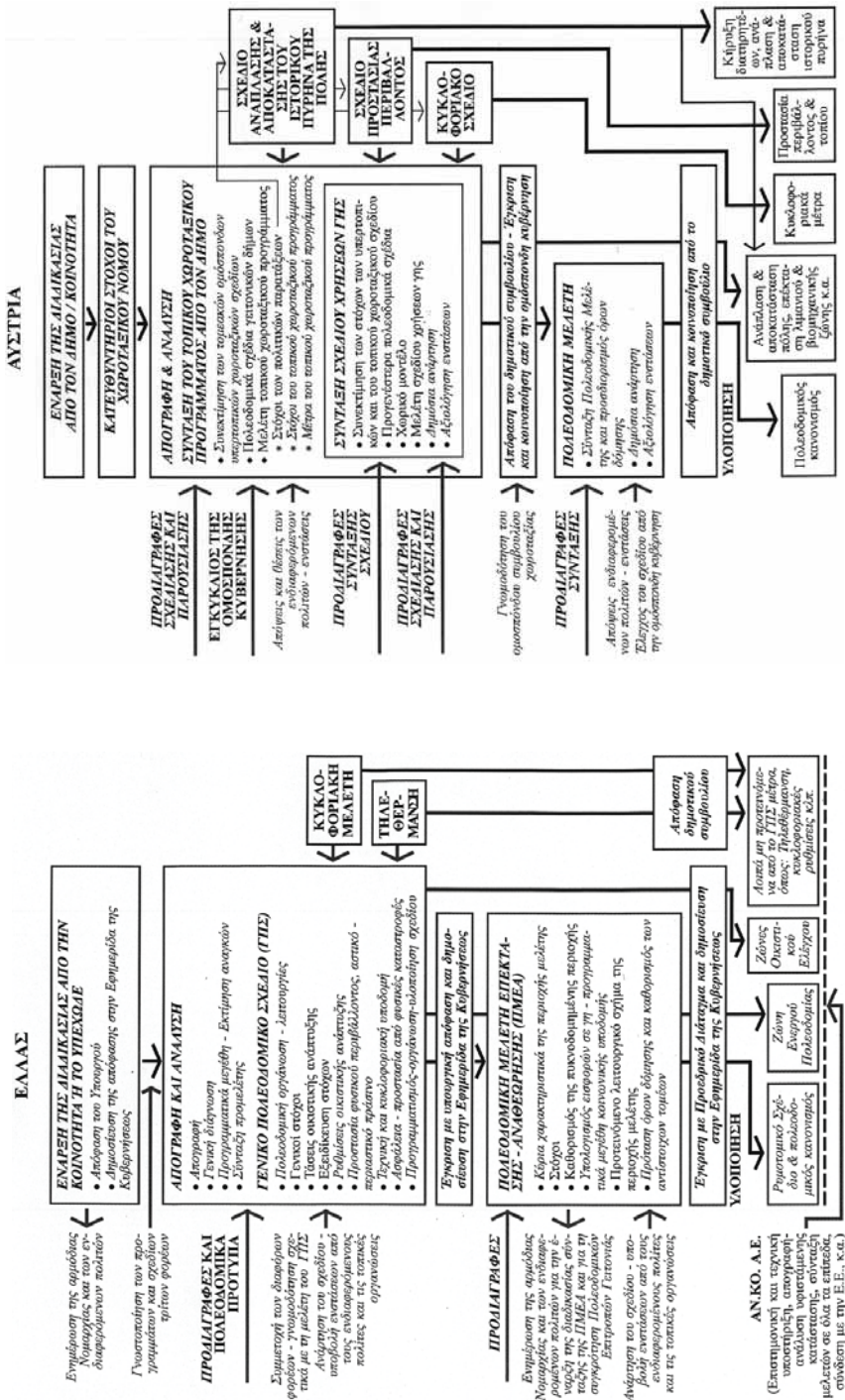
που θα αποτελέσουν ερεθίσματα για σκέψεις βελτίωσης του ελληνικού συστήματος πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού.

Κατ' αρχήν στο **πρώτο κεφάλαιο** εξετάζονται συγκριτικά οι **δύο χώρες** (Ελλάδα και Αυστρία) ως προς τα **τρέχοντα χαρακτηριστικά** τους, αλλά και ως προς τις διαβλεπόμενες εξελίξεις στον δημογραφικό, οικονομικό και χωρικό τομέα. Ειδικότερα αναλύονται θέματα που αφορούν τον φυσικό χώρο, την οργάνωση του κράτους, των υπηρεσιών του και των διαφόρων οργάνων, τη διοικητική διάρθρωση, την πληθυσμιακή και οικιστική δομή, τα δεδομένα των βασικών και κρίσιμων δικτύων κυκλοφοριακής και τεχνικής υποδομής και τέλος τα βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά τους.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** αναφέρεται στο σχετικό με την πολεοδομία και χωροταξία **θεσμικό πλαίσιο** στις δύο εξεταζόμενες χώρες. Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται οι ισχύοντες νόμοι, βάσει των οποίων διεξάγεται ο σχεδιασμός του χώρου, η οργάνωση του γενικότερου χωρικού σχεδιασμού, οι διαδικασίες σύνταξης και έγκρισης σχεδίων και προγραμμάτων, η διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των σχετικών με τον χωρικό σχεδιασμό φορέων, τα εργαλεία σχεδιασμού για καθένα χωρικό επίπεδο χωριστά, οι τρόποι και οι διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών και ενδιαφερομένων, οι τεχνικές κατακόρυφου και οριζόντιου συντονισμού φορέων, σχεδίων και επιμέρους μέτρων και τέλος τα θέματα χρηματοδότησης της υλοποίησης του σχεδιασμού. Διερευνάται επίσης η επίδραση των σχετικών με το θέμα θέσεων, διατάξεων, μέτρων, και λοιπών ενεργειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον χωρικό σχεδιασμό των κρατών μελών της.

Το **τρίτο κεφάλαιο** του βιβλίου ασχολείται με τα **ειδικά χαρακτηριστικά** και την έως τώρα **χωρική εξέλιξη** των δύο πόλεων - μελετών περίπτωσης, ως βάση για να αναλυθούν στη συνέχεια θέματα που αφορούν τον δημοτικό χωρικό σχεδιασμό. Πρόκειται για την ελληνική πόλη **Κοζάνη** και την αυστριακή **Krems**. Αναλύονται ειδικότερα τα φυσικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των δύο πόλεων, η διοικητική δομή της ευρύτερης περιοχής τους, η πληθυσμιακή εξέλιξή τους, οι βασικοί τομείς στους οποίους βασίζεται η οικονομική δομή τους, τα κυκλοφοριακά χαρακτηριστικά τους, η διαχρονική ιστορική και πολεοδομική εξέλιξή τους, η οικιστική δομή και εξέλιξή τους, τα χαρακτηριστικά του κτιριακού πλούτου και της τεχνικής υποδομής τους και τέλος η δομή της κοινωνικής και πολιτιστικής υποδομής τους.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο**, το οποίο αποτελεί επίκεντρο της εργασίας, εξετάζονται τα **υπερτοπικά και χωρικού ενδιαφέροντος τοπικά – δημοτικά σχέδια** στις δύο πόλεις. Αναλυτικότερα γίνεται αναφορά, κατ' αρχήν σε χωροταξικά και περιφερειακά σχέδια, τα οποία κρίνεται ότι επιδρούν σημαντικά στην οικονομική και οικιστική διάρθρωση των δύο εξεταζόμενων πόλεων και εν συνεχεία παρουσιάζεται και αναλύεται διεξοδικά ο πολεοδομικός και ο πολεοδομικού επιπέδου τομεακός σχεδιασμός στις δύο περιπτώσεις. Εξετάζονται οι στόχοι και τα επιμέρους μέτρα των σχεδιασμών αυτών και τέλος αξιολογείται ο βαθμός υλοποίησής τους, αλλά και τα πρακτικά αποτελέσματα που απορρέουν από την όποια εφαρμογή τους.

Επεξεργασία και συγκριτική παρουσίαση από τον Κων. Σερχάο της έως το 1994, εφαρμοζόμενης μεθόδου κοινοτικού σχεδιασμού στην Κοζάνη και στην Krems (τα πλαίσια γραμμάρια επισημαίνονται από νόμο, διάταγμα, ή άλλη επίσημη απόφαση).

Στο **πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο** συνοψίζονται τα **συμπεράσματα** της παραπάνω διερεύνησης. Αναλυτικότερα όσον αφορά τη **διαδικασία και τις τεχνικές του δημοτικού σχεδιασμού** στις περιπτώσεις Κοζάνης και KremS, αυτές μπορούν συνοπτικά να αξιολογηθούν ως ακολούθως: Τόσο στην Κοζάνη, όσο και στην KremS δεν διαπιστώνεται η ύπαρξη ενός γενικώς ισχύοντος μεθοδολογικού πλαισίου προσέγγισης του δημοτικού σχεδιασμού. Αυτό ίσως σχετίζεται και με το γεγονός, ότι σε καμιά από τις δύο περιπτώσεις δεν υπήρξαν ολοκληρωμένες προδιαγραφές για τον δημοτικό σχεδιασμό, ο οποίος έως σήμερα διεξάγεται με βάση μια «τεχνική σχεδιασμού», η οποία, ξεκινώντας από το σχετικό θεσμικό πλαίσιο, διαχωρίζει μεταξύ τους συγκεκριμένες φάσεις σχεδιασμού. Τόσο στην Κοζάνη, όσο και στην KremS ακολουθήθηκε κατά τον κοινοτικό σχεδιασμό μια απαγωγική πορεία (deduktiv) (παραγωγή μεμονωμένων βημάτων σχεδιασμού από ένα προκαθορισμένο πλαίσιο στόχων) με παράλληλη όμως εφαρμογή και μιας επαγωγικής πορείας (induktiv) (επίδιωξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού με ξεκίνημα όμως από τους τομείς με το μεγαλύτερο πλήθος πληροφοριών).

Με βάση τα όσα εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία, μπορούμε να καταλήξουμε ότι τόσο στην Κοζάνη, όσο και στην KremS, η έως τώρα εφαρμοζόμενη διαδικασία κοινοτικού σχεδιασμού έχει να επιδείξει επιτυχίες. Διότι εγκρίθηκαν και θεσμοθετήθηκαν δημοτικά πολεοδομικά σχέδια με σημαντικές επιρροές στη χωρική ανάπτυξη και επίκεντρο τον καθορισμό της χρήσης του εδάφους, αλλά και τη βελτίωση των υποδομών.

Διατυπώνεται τέλος μια **σειρά σκέψεων για έναν αποδοτικότερο δημοτικό / κοινοτικό σχεδιασμό** στην Αυστρία και στην Ελλάδα, με επίκεντρο θέματα που αφορούν, για μεν την Αυστρία, τη θέσπιση ενός ομοσπονδιακού χωροταξικού νόμου, που θα θέτει τις αρχές του ομοσπονδιακού, ομόσπονδου και δημοτικού ή κοινοτικού σχεδιασμού και για δε την Ελλάδα, τον εκσυγχρονισμό, τη συμπλήρωση και την ενημέρωση του θεσμικού πλαισίου του περιφερειακού και νομαρχιακού χωροταξικού σχεδιασμού, την ενσωμάτωση κατάλληλων, συντονιστικής δράσης ρυθμίσεων στους χωροταξικούς και πολεοδομικούς νόμους, που θα εξασφαλίσουν τη σύνδεση του περιφερειακού και νομαρχιακού με τον δημοτικό / κοινοτικό σχεδιασμό, την καθιέρωση μιας ευέλικτης και απλής διαδικασίας έγκρισης και έκδοσης νομαρχιακών - χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων, τη διερεύνηση μιας σταδιακής μεταβίβασης αρμοδιοτήτων σύνταξης και έγκρισης χωροταξικών προγραμμάτων στη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και πολεοδομικών σχεδίων στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, την κωδικοποίηση και απλοποίηση του σχετικού θεσμικού πλαισίου για το δημοτικό και κοινοτικό σχεδιασμό, ώστε αυτό να γίνει πιο πρακτικό και τέλος τα μέσα και τη μορφή με την οποία θα μπορούσαν να υπάρξουν οι νομικές και πρακτικές προϋποθέσεις για τη λειτουργία ενός συστήματος συνεχούς παρακολούθησης και καταγραφής της πολεοδομικής, περιβαλλοντικής και κυκλοφοριακής εξέλιξης των πόλεων και οικισμών, το οποίο θα παρείχε τις απαραίτητες πληροφορίες για μια συνεχή ενημέρωση των δημοτικών και κοινοτικών σχεδίων.

2. Εμπορικό Τρίγωνο Κέντρου Αθήνας. Πολεοδομική έρευνα και προγραμματισμός αναβάθμισης. Ερευνητικό πρόγραμμα (1989 – 1991) για το Δήμο Αθηναίων, έκδοση Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας, Αθήνα 1996

Το βιβλίο αποτελεί δημοσίευση του αντίστοιχου ερευνητικού προγράμματος που εκπονήθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας του ΕΜΠ.

Η συμβολή μου σ' αυτή την δημοσίευση αφορά, όπως εκτέθηκε αναλυτικότερα παραπάνω (βλ. κεφ. Γ, σημείο 1), τη συλλογή και επεξεργασία πρωτότυπου υλικού, το οποίο τροφοδότησε τα κεφάλαια έξι και επτά του βιβλίου.

3. Παρόδιες χρήσεις γης στο κύριο οδικό δίκτυο, Μέρος Α: Το πρόβλημα και προκαταρκτικές κατευθύνσεις, ερευνητικό πρόγραμμα για το ΥΠΕΧΩΔΕ, έκδοση Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών, Αθήνα 1997

Το βιβλίο συνοψίζει την ύλη του πρώτου από μια σειρά συναφών ερευνητικών προγραμμάτων, με αντικείμενο τον **συντονισμό του πολεοδομικού και του κυκλοφοριακού σχεδιασμού κατά μήκος του Κύριου Οδικού Δικτύου**. Η συμβολή μου στην έκδοση του παρόντος βιβλίου εντοπίζεται (πέρα από το συντονιστικό και επιστημονικό επίπεδο, στα πλαίσια εκπόνησης του ερευνητικού έργου - βλ. κεφ. Γ, σημείο 4) στην επιλογή, οριστική διαμόρφωση και οργάνωση της ύλης, καθώς επίσης και στη γενική επιμέλεια της έκδοσης.

Επειδή το περιεχόμενο του βιβλίου διαφοροποιείται σε αρκετά σημεία σε σχέση με αυτό του ερευνητικού προγράμματος, κρίνεται εδώ σκόπιμο να γίνει συνοπτική αναφορά στην ύλη που περιλαμβάνει κάθε κεφάλαιο του βιβλίου.

Η **εισαγωγή**, που αποτελεί και το **πρώτο κεφάλαιο** του βιβλίου, ανατρέχει στο πρωταρχικό ερώτημα της γένεσης της πόλης από την κυκλοφορία ή της κυκλοφορίας από την πόλη και διαπιστώνει την ανάγκη εξασφάλισης μιας ισορροπίας μεταξύ κελύφους και μετακινήσεων. Στη συνέχεια σκιαγραφείται η διαδικασία εκφυλισμού των κυρίων οδών της ελληνικής πραγματικότητας σε «γραμμικά κέντρα» με πυκνή παρόδια δόμηση και τέλος διατυπώνονται τα συγκεκριμένα πολεοδομικά και κυκλοφοριακά προβλήματα που αναπτύσσονται από μια τέτοια εξέλιξη.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** γίνεται εκτενής αναφορά στις **επενδυτικές και οικονομικές διεργασίες** που οδηγούν στην ανάπτυξη παροδίων ζωνών εντατικών χρήσεων γης κατά μήκος μεγάλων κυκλοφοριακών αξόνων με έμφαση στην περίπτωση της λεωφόρου Κηφισίας. Ειδικότερα παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη της λεωφόρου Κηφισίας, που οδήγησε στην εγκατάσταση εκεί πολλών εμπορικών κέντρων, εξετάζεται ο κατασκευαστικός παράγων, καθώς και θέματα προσφοράς γης και αγοράς ακινήτων, γίνεται αναφορά σε υλοποιημένες κυκλοφοριακές παρεμβάσεις, καθώς και σε σχετικά παραδείγματα από το εξωτερικό (Βιέννη, Παρίσι)

και τέλος διατυπώνονται προκαταρτικές σιέψεις για εφαρμογή μιας πολεοδομικής πολιτικής με έμφαση στον άνθρωπο και όχι στο αυτοκίνητο.

Το **τρίτο κεφάλαιο** αναφέρεται σε **γενικές κυκλοφοριακές έννοιες** που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη μελέτη του παρόδιου χώρου. Συγκεκριμένα εξετάζονται η έννοια και τα κριτήρια διαμόρφωσης του οδικού χώρου, αναλύονται η μέθοδος και τα κριτήρια ελέγχου της συμβατότητας κυκλοφορίας και παρόδιου χώρου, γίνεται αναφορά στον τρόπο κατάταξης των οδών σε κατηγορίες με ιδιαίτερη έμφαση στις κατηγορίες που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα, καθώς και στην έννοια του «Κύριου Οδικού Δικτύου». Τέλος τίθεται ένα ιδιαίτερα σημαντικό για τη σχέση οδού και παρόδιου χώρου θέμα, αυ-

τό της «πρόσβασης», διαπιστώνεται η ανάγκη για διαχείριση και έλεγχο της, καθώς και για αύξηση της οδικής ασφάλειας στη ζώνη πρόσβασης και διατυπώνονται σχετικές σιέψεις.

Το **τέταρτο κεφάλαιο** επιχειρεί μια συστηματική **καταγραφή του ισχύοντος στην Ελλάδα θεσμικού πλαισίου**, αναφορικά, μεταξύ άλλων, με το οδικό δίκτυο και την παρόδια δόμηση, τη σύνδεση ειδικών εγκαταστάσεων με το οδικό δίκτυο και τους χώρους στάθμευσης, καθώς και τον καθορισμό χρήσεων γης και όρων δόμησης κατά μήκος οδών.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται και αναλύεται μια σειρά θεμάτων που αφορούν την ανάπτυξη παροδίων χρήσεων γης, καθώς και τους εφαρμοζόμενους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης των αντίστοιχων προβλημάτων σε επιλεγμένες **χώρες του εξωτερικού**. Ειδικότερα εξετάζονται στοιχεία και παραδείγματα από την σχετική εμπειρία στις ΗΠΑ, τη Μ. Βρετανία, τη Γαλλία, την Αυστρία και το Πακιστάν.

Στο **κεφάλαιο έξι** αναπτύσσεται μια **μεθοδολογία προσδιορισμού της «αντιπροσωπευτικής μονάδας» παροδίων χρήσεων γης**. Ειδικότερα γίνεται αναφορά στην κατηγοριοποίηση των παροδίων λειτουργιών σε σχέση με την επιβάρυνση της κυκλοφορίας στο Κύριο Οδικό Δίκτυο και στη μεθοδολογία ελέγχου του παρόδιου χώρου.

Το **κεφάλαιο επτά** αναφέρεται στην **κατηγοριοποίηση των παροδίων ζωνών με χρήση συγκεκριμένων κριτηρίων** και καταλήγει στην επιλογή και λεπτομερή εξέταση των μελετών περίπτωσης. Συγκεκριμένα γίνεται κατ' αρχήν εκτενής αναφορά στην κύρια μελέτη πε-

ρίπτωσης, που είναι η λεωφόρος Κηφισίας, με έμφαση στη δομή και λειτουργία της ως κύριας παρόδιας ζώνης κεντρικών λειτουργιών της Αθήνας και εν συνεχεία αναλύονται οι λοιπές μελέτες περίπτωσης από την περιοχή των Μεσογείων Αττικής (λεωφ. Σπάτων, παρακαμπτήριος Σπάτων, λεωφ. Λαυρίου, οδός Βάρης – Κορωπίου και λεωφ. Αρτέμιδος) με βάση στοιχεία πρωτότυπων κυκλοφοριακών μετρήσεων.

Στο **κεφάλαιο οκτώ** γίνεται θεωρητική προσέγγιση του προσδιορισμού των **σχέσεων των χαρακτηριστικών των χρήσεων γης**, με σκοπό τον τελικό προσδιορισμό της μονάδας χρήσεων γης. Ειδικότερα εξετάζονται οι συσχετίσεις των πολεοδομικών χαρακτηριστικών (ποιοτικών και ποσοτικών) μεταξύ τους, των κυκλοφοριακών μονάδων του οδικού χώρου μεταξύ τους, των χαρακτηριστικών μετακίνησης μεταξύ τους, καθώς και των πολεοδομικών και κυκλοφοριακών χαρακτηριστικών με τα χαρακτηριστικά μετακίνησης.

Το **κεφάλαιο εννέα** αφιερώνεται στη **δειγματοληπτική έρευνα που έγινε στη λεωφόρο Κηφισίας**, στα πλαίσια της εξέτασής της ως κύριας μελέτης περίπτωσης. Αναλύεται ο τρόπος επιλογής του δείγματος ανά κλάδο χρήσεων γης, γίνεται αναφορά στη δομή και το περιεχόμενο των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιήθηκαν καθώς και των μεθόδων στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων που εφαρμόστηκαν και τέλος παρουσιάζονται και αναλύονται διεξοδικά τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των στοιχείων με κύρια έμφαση, μεταξύ άλλων, στον προσδιορισμό εκείνων των κλάδων χρήσεων γης, που επιβαρύνουν ιδιαίτερα τη λεωφόρο Κηφισίας από κυκλοφοριακή άποψη, λόγω του συγκριτικά μεγάλου αριθμού παραγόμενων μετακινήσεων ΙΧ.

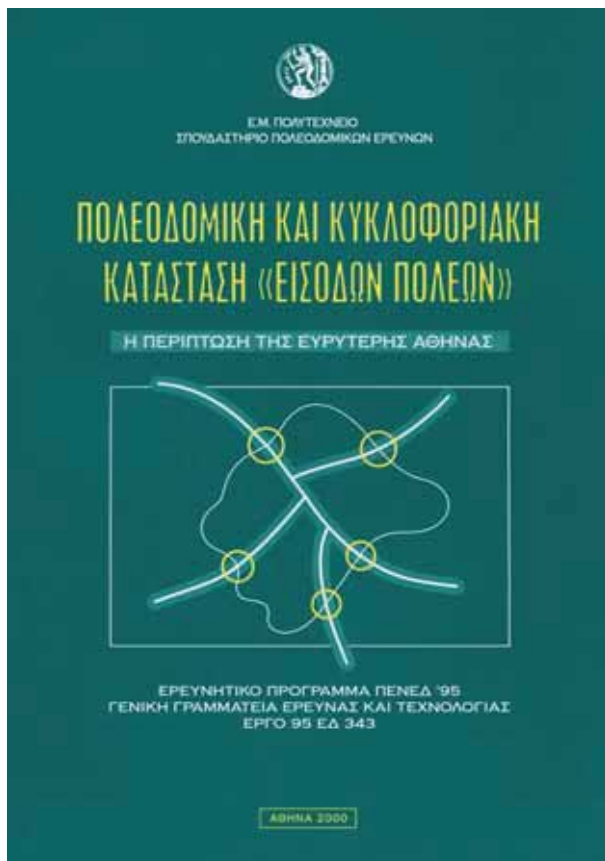
Τα επόμενα **κεφάλαια δέκα, ένδεκα, δώδεκα και δεκατρία** αποτελούν μια συμβολή στη **διαμόρφωση και στη διατύπωση γενικεύσιμων προτάσεων** για την αντιμετώπιση των διαπιστούμενων προβλημάτων. Αυτές διαρθρώνονται αντιστοίχως σε τέσσερα μέρη:

- **Πολεοδομικό μέρος**, που περιλαμβάνει κανονιστικά και επεμβατικά μέτρα. Ως προς τα πρώτα, αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής: Καθορισμός επιτρεπομένων χρήσεων γης και σύνταξη ειδικών κανονισμών ανά κλάδο χρήσης γης, περιορισμός του κτιριακού όγκου στην παρόδια ζώνη, επιλεκτική αναστολή οικοδομικών εργασιών σε προβληματικά τμήματα και θέσπιση ελάχιστων αποστάσεων μεταξύ δόμησης και ορίων κυρίας οδού. Μεταξύ των προτεινομένων επεμβατικών μέτρων αναφέρονται τα εξής: Εφαρμογή αστικού αναδασμού, δημιουργία εσωτερικών διόδων σε υφιστάμενα οικοδομικά τετράγωνα, κατασκευή garages και εξασφάλιση στάθμευσης οχημάτων σε ισόγεια κτιρίων που μετατρέπονται σε pilotis και τέλος αισθητικές παρεμβάσεις στο παρόδιο μέτωπο.
- **Κυκλοφοριακό μέρος**, που περιλαμβάνει κυρίως σειρά προτεινομένων λύσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων γειτνίασης κυρίων οδικών αξόνων και παροδίου χώρου. Αυτές αναφέρονται κυρίως σε ισόπεδες και ανισόπεδες διαμορφώσεις του οδικού χώρου, καθώς και σε διαμορφώσεις του οδικού χώρου με κατασκευή ειδικών έργων για τον υποβιβασμό ή την υπερύψωση της στάθμης της κύριας οδού.
- **Κατευθύνσεις διαχείρισης προσβάσεων**, με κύρια έμφαση στους ενδεικνυόμενους τρόπους χωροθέτησης των προσβάσεων.

- ο Οργανωτικό και κοινό πολεοδομικό – κυκλοφοριακό μέρος. Αυτό απαρτίζεται από προτάσεις για τη δημιουργία ενός διαρκώς ενημερούμενου μητρώου κυρίων οδών, για τη θεσμοθέτηση συνοδευτικών Παρόδιων ζωνών ειδικού προορισμού, καθώς και μιας «Ειδικής Παρόδια Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου», για την άμεση ενημέρωση αρμοδίων φορέων και μελετητών μέσω ενός «καταστατικού χάρτη» και τέλος για τη θέσπιση και εκπόνηση νέου τύπου «ενιαίων πολεοδομικών – κυκλοφοριακών μελετών κυρίων οδικών αξόνων».

Το δέκατο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά ειδικά τα οδικά εκείνα τμήματα που εξετάστηκαν λεπτομερώς ως **μελέτες περίπτωσης**, με ιδιαίτερη έμφαση στη λεωφόρο Κηφισίας. Συγκεκριμένα μετά από μια αναδρομή σε θέσεις, προτάσεις και ενέργειες αρμοδίων φορέων για τη λεωφόρο Κηφισίας, διατυπώνεται μια σειρά προτάσεων και μέτρων της ερευνητικής ομάδας με σκοπό μεταξύ άλλων τον έλεγχο των παροδίων χρήσεων γης και την παράλληλη ενίσχυση των «παραδοσιακών κέντρων», την κατάλληλη διαχείριση του οδικού άξονα, την αύξηση της συμμετοχής των ΜΜΜ στο κυκλοφοριακό γίγνεσθαι της λεωφόρου Κηφισίας, τον έλεγχο των προσβάσεων και της στάθμευσης, καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών κίνησης και παραμονής πεζών στον παρόδιο χώρο.

4. Πολεοδομική και κυκλοφοριακή κατάσταση «εισόδων πόλεων». Η περίπτωση της ευρύτερης Αθήνας, ερευνητικό πρόγραμμα ΠΕΝΕΔ '95 - ΓΓΕΤ, έκδοση ΣΠΕ

Το βιβλίο αποτελεί μια ριζικά αναθεωρημένη συνοπτική έκδοση ερευνητικού προγράμματος ΠΕΝΕΔ με τίτλο «Παρόδια πολεοδομική ανάπτυξη κατά μήκος αρτηριών σε εκτός σχεδίου περιοχές της ευρύτερης Αθήνας», που εκπονήθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ με χρηματοδότηση της ΓΓΕΤ.

Η συμβολή μου στην έκδοση του παρόντος βιβλίου εντοπίζεται (πέρα από το επιστημονικό επίπεδο, στα πλαίσια εκπόνησης του ερευνητικού έργου - βλ. κεφ. Γ, σημείο 5) στην επιλογή, οριστική διαμόρφωση και οργάνωση της ύλης, καθώς επίσης και στη γενική επιμέλεια της έκδοσης.

Επειδή το περιεχόμενο του βιβλίου διαφοροποιείται σε πολλά σημεία σε

σχέση με αυτό του ερευνητικού προγράμματος, κρίνεται εδώ σκόπιμο να γίνει συνοπτική αναφορά στην ύλη που περιλαμβάνει κάθε κεφάλαιο του βιβλίου.

Τα δύο πρώτα κεφάλαια, που αποτελούν αντίστοιχα τον **πρόλογο** και την **εισαγωγή** του βιβλίου, αναφέρονται στη γενική προβληματική της συνύπαρξης κυρίων οδικών αξόνων και «εντατικών» χρήσεων γης, καθώς επίσης και λεπτομερέστερα στο ειδικότερο αντικείμενο του βιβλίου, τονίζοντας, ότι οι εισοδοί μιας πόλης αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά τμήματα της, καθώς κατέχουν την προνομιακή θέση να δίνουν την «πρώτη εικόνα» στον επισκέπτη και να δρουν καταλυτικά ως προς την αντίληψη, που αυτός αποκτά για την πόλη.

Αποσαφηνίζεται επίσης, ότι στη χώρα μας αναπτύσσονται δυστυχώς σ' αυτές τις ευαίσθητες περιοχές ποικίλα προβλήματα, τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο που δομούνται οι εκτός Σχεδίου Πόλης περιοχές, μεγάλο μέρος των οποίων αποτελούν γραμμικές αναπτύξεις κατά μήκος των οδών εισόδου στις πόλεις. Έτσι, αφενός μεν δεν κατορθώνεται ο σαφής προσδιορισμός της εισόδου ή της «πύλης», ενώ αφετέρου, η οδός εισόδου στην πόλη, που κατά κανόνα ανήκει στο Κύριο Οδικό δίκτυο, δέχεται συχνά σημαντικές πιέσεις από τις παρόδιες χρήσεις, που δεν της επιτρέπουν να ανταποκριθεί στο ρόλο της ως αρτηρίας σύνδεσης της πόλης με περιφερειακούς οικισμούς ή άλλα αστικά κέντρα.

Τέλος επεξηγείται η διάρθρωση και η δομή της εργασίας, καθώς επίσης και η ακολουθούμενη μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος.

Το **τρίτο κεφάλαιο** αφορά γενικά μια **προκαταρκτική περιγραφή και ανάλυση** οδικών τμημάτων, από τα οποία θα επιλεγούν κάποια για περαιτέρω εξέταση. Ειδικότερα διερευνώνται τα οδικά τμήματα της περιφέρειας της Αθήνας που λειτουργούν ως οι κυριότερες εισοδοί – έξοδοι της πόλης και συλλέγονται πολεοδομικά και κυκλοφοριακά στοιχεία για αυτά, με βάση τα οποία γίνεται μια πρώτη κατ' αρχήν αποτίμησή τους, που οδηγεί στη συνέχεια στην επιλογή εκείνων των οδικών τμημάτων που σε ένα επόμενο στάδιο θα εξετασθούν λεπτομερώς, ως «μελέτες περίπτωσης». Ειδική αναφορά γίνεται σε θέματα διοικητικής και λειτουργικής κατηγοριοποίησης των οδών.

	Μαραθώνος (Μεσόγεια)	Καραμανλή	Χασιάς	Μαραθώνος (Δροσιά)	Φυλής	Βάρης - Βάρκιζας
Οικοδομικά υλικά, είδη υγιεινής, χρώματα, μονωτικά	18%	12%	15%	10%	11%	
Εμπόριο αυτοκινήτων, τροχοσπίτων & σιαφών αναψυχής	16%	12%	11%			
Λοιπό εμπόριο	18%	10%		5%		15%
Εμπόριο επίπλων, ηλεκτρικών ειδών	14%				8%	
Συνεργεία, ταπετσαρίες αυτοκινήτων					18%	
Εστιατόρια, καφετέριες, ταβέρνες			10%	5%		31%
Κατοικία			18%	22%	14%	27%

Ποσοστιαία κατανομή επικρατουσών κατηγοριών χρήσεων γης ανά εξετασθέν οδικό τμήμα (επεξεργασία και σύνταξη πίνακα: Κων. Σερράος).

Παράλληλα, από την προκαταρκτική αυτή εξέταση προκύπτουν και τα πρώτα συμπεράσματα για τα ειδικά χαρακτηριστικά των οδικών αυτών τμημάτων. Αυτά εκτίθενται λεπτομερώς ανά επιλεγμένο οδικό τμήμα, με ειδική αναφορά στην περιγραφή και τη θέση του οδικού τμήματος, στα πολεοδομικά χαρακτηριστικά και τις χρήσεις γης, καθώς επίσης και στα κυκλοφοριακά χαρακτηριστικά. Γίνεται έτσι δυνατή, πρώτον μία τυπολόγηση των υπό εξέταση οδικών τμημάτων, ανάλογα με τις χρήσεις που εγναθίστανται στον παρόδιο χώρο τους και δεύτερον η επιλογή των χρήσεων εκείνων, στις οποίες θα εστιασθεί στη συνέχεια η συστηματική διερεύνηση.

Το **τέταρτο κεφάλαιο** του βιβλίου αναφέρεται στη **συστηματική διερεύνηση των επιλεγέντων οδικών τμημάτων** και στα **σχετικά συμπεράσματα**. Κατ' αρχήν αναλύεται ο τρόπος και η μέθοδος με την οποία διεξήχθη η συστηματική απογραφή των χαρακτηριστικών των επικρατούντων κλάδων χρήσεων γης, με χρήση σχετικών ερωτηματολογίων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται λεπτομερώς τα αποτελέσματα από αυτή την έρευνα πεδίου (α) βάσει του συνόλου των ερωτηματολογίων, (β) για κάθε εξεταζόμενο οδικό τμήμα ξεχωριστά και (γ) για κάθε εξεταζόμενο κλάδο χρήσεων γης ξεχωριστά. Τέλος το παραπάνω υλικό συνοψίζεται σε συμπεράσματα που αφορούν τα βασικά χαρακτηριστικά του καθενός επιλεγμένου οδικού τμήματος, καθώς επίσης και του καθενός επιλεγμένου κλάδου χρήσεων γης. Το κεφάλαιο κλείνει με μια ειδική θεώρηση των κυκλοφοριακών επιπτώσεων των παρόδιων εγκαταστάσεων στα διερευνούμενα οδικά τμήματα.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** μελετώνται τα προτεινόμενα **μεγάλα έργα** για την περιφέρεια της Αττικής μέσα από την σκοπιά των επιπτώσεων που θα επιφέρουν στα εξεταζόμενα οδικά τμήματα και διατυπώνονται σχετικά σχόλια και σκέψεις για προτάσεις. Ειδική αναφορά γίνεται στα μέτρα που προτείνονται από τη Μελέτη Ανάπτυξης Μετρό (ΜΑΜ) της «Αττικό Μετρό ΑΕ» με χρονικό ορίζοντα το 2020, με ιδιαίτερη έμφαση στα νέα κατασκευαζόμενα μεγάλα οδικά έργα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και λεωφόρος Ελευσίνιας – Σταυρού – Σπάτων.

Το **έκτο κεφάλαιο** εκθέτει τη σχετική με το θέμα **εμπειρία από χώρες του εξωτερικού**. Ειδικότερα αναλύεται η υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά την προαστιακή και αστική ανάπτυξη σε χώρες, όπως οι ΗΠΑ και η Γερμανία, με ιδιαίτερη έμφαση στους τρόπους και τις μεθόδους, με τις οποίες οι χώρες αυτές επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της περιφερειακής επέκτασης των πόλεων τους.

Στο **έβδομο κεφάλαιο** της εργασίας παρουσιάζεται και αξιολογείται το σχετικό **θεσμικό πλαίσιο** που ισχύει στη χώρα μας. Ειδικότερα διερευνάται η πολεοδομική νομοθεσία που αναφέρεται γενικά στους όρους και τις προϋποθέσεις της εκτός Σχεδίου Πόλης δόμησης, στις ισχύουσες ελάχιστες αποστάσεις από τη γραμμή δόμησης, καθώς επίσης και σε λοιπές χρήσιμες διατάξεις. Επίσης εξετάζεται και η νομοθεσία που άπτεται κυκλοφοριακών θεμάτων και ειδικότερα αυτή που σχετίζεται με την ιεράρχηση του οδικού δικτύου της χώρας,

τις προδιαγραφές μελετών οδοποιίας για διεθνείς αρτηρίες, τη διαδικασία διάνοιξης νέων οδών και τις σχετικές υποχρεώσεις των παρόδων ιδιοκτητών και τέλος τη σύνδεση ειδικών εγκαταστάσεων με το οδικό δίκτυο και τους χώρους στάθμευσης.

Το **κεφάλαιο οκτώ** αναφέρεται στην τρέχουσα **διαδικασία διαμόρφωσης των οδικών εισόδων** των πόλεων στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα γίνεται μια καταγραφή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την δόμηση σε εκτός Σχεδίου Πόλης περιοχές και κατά μήκος των κύριων οδικών εισόδων και αναλύεται συστηματικά η τρέχουσα διαδικασία διαμόρφωσης των κυρίων οδικών εισόδων των πόλεων και οι σχετικές συνέπειες.

Στα δύο επόμενα κεφάλαια αναπτύσσονται δύο κυρίως θεωρητικές προσεγγίσεις, από τις οποίες, η πρώτη αφορά τη φυσιογνωμία των οδικών τμημάτων στις εισόδους πόλεων (κεφάλαιο 9), ενώ η δεύτερη ειδικές θεωρήσεις ως προς τις εισόδους - «πύλες» των πόλεων» (κεφάλαιο 10). Ειδικότερα στα πλαίσια του **ένατου κεφαλαίου** γίνεται αναφορά σε τρόπους μεθόδους και κριτήρια προσδιορισμού της **φυσιογνωμίας των εισόδων των πόλεων**, επιχειρείται μια κριτική αξιολόγηση του αισθητικού αποτελέσματος της εικόνας των εισόδων πόλεων στη χώρα μας και διατυπώνονται ορισμένες απόψεις σχετικά με τις σχετικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο. Παράλληλα στα πλαίσια του **δέκατου κεφαλαίου** αναπτύσσονται θέσεις σχετικά με τον προσδιορισμό του σημείου ή της περιοχής εκείνης που μπορεί να οριστεί ως «**πύλη**» της πόλης ή του οικισμού και στη συνέχεια αναλύονται διεξοδικότερα δύο συχνά συναντώμενες περιπτώσεις, αυτές της «σημειακής πύλης» και της «γραμμικής πύλης» κατά μήκος του οριζίου του Σχεδίου Πόλης. Τέλος γίνεται ειδική αναφορά σε εξελικτικές τάσεις που διαπιστώνονται στις ελληνικές πόλεις και που οδηγούν σε «αποδιοργανωμένες διάχυτες πύλες».

Οι **βασικές κατευθύνσεις** και οι **προτάσεις** για την αντιμετώπιση του προβλήματος συγκεντρώνονται στο **ενδέκατο κεφάλαιο**. Πιο συγκεκριμένα διατυπώνονται κατ' αρχήν κατευθύνσεις πολεοδομικών προτάσεων ανά τύπο περιοχής (φάση εξέλιξης), στα πλαίσια των οποίων εξετάζονται οι δυνατότητες μερικής ή ολικής κατάργησης του καθεστώτος της εκτός Σχεδίου Πόλης δόμησης, οι δυνατότητες παγώματος της όποιας έως τώρα εξελισσόμενης οικοδομικής δραστηριότητας, οι προϋποθέσεις ένταξης στο Σχέδιο Πόλης συγκεκριμένων περιοχών στις ζώνες των Κυρίων Οδικών Εισόδων, καθώς επίσης και οι προοπτικές λήψης κανονιστικών, αλλά και επεμβατικών μέτρων, με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας επιβαρημένων ήδη περιοχών. Ως προς το κυκλοφοριακό αντικείμενο διατυπώνεται μια σειρά κατευθύνσεων για τη διαχείριση της κυκλοφοριακής πρόσβασης, ενώ τέλος εκτίθενται και ορισμένες απόψεις αναφορικά με κατευθύνσεις για τη διαφύλαξη και ανάδειξη της φυσιογνωμίας των εισόδων των πόλεων. Ένα ξεχωριστό εδάφιο αυτού του κεφαλαίου είναι αφιερωμένο στην αναγκαιότητα, στο πλαίσιο και στο περιεχόμενο μιας προτεινόμενης «Ειδικής Μελέτης Πύλης ή Εισόδου Πόλης».

Το **δωδέκατο** και τελευταίο **κεφάλαιο** αποτελεί συγχρόνως και **επίλογο** του βιβλίου. Σ' αυτό καταγράφονται οι τομείς και οι σχετικοί **αποδέκτες** που θα πρέπει να τροφοδοτη-

θούν από τα αποτελέσματα της ερευνητικής εργασίας, ανακεφαλαιώνονται οι **κεντρικοί στόχοι** και επισημαίνεται η ανάγκη για ανάληψη **άμεσης δράσης**.

Τέλος το βιβλίο περιλαμβάνει και ένα **παράρτημα**, στο οποίο εκτίθεται ανεπεξέργαστο ολόκληρο το **απογραφικό υλικό** που συνελέγη στα πλαίσια και για τις ανάγκες της παρούσης εργασίας και αφορά τα οδικά τμήματα που εξετάστηκαν, τα πολεοδομικά και κυκλοφοριακά τους χαρακτηριστικά, τα χαρακτηριστικά λειτουργίας των εγκατεστημένων χρήσεων γης καθώς επίσης και τα χαρακτηριστικά των μετακινήσεων των ατόμων που σχετίζονται με αυτές τις χρήσεις γης (εργαζομένων, πελατών, επισκεπτών, τροφοδοσίας, κλπ).

5. Χρήσεις γης στο Κύριο Οδικό Δίκτυο. Δράσεις για την αντιμετώπιση της γραμμικής παρόδιας δόμησης, ερευνητικό πρόγραμμα για το ΥΠΕΧΩΔΕ, έκδοση ΤΕΕ

Το βιβλίο αποτελεί δημοσίευση του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Πολεοδομική οργάνωση παροδίων χρήσεων και σύνδεση με κυκλοφοριακές ρυθμίσεις στο Κύριο Οδικό

Δίκτυο», που εκπονήθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ κατ' ανάθεση της Δ/σης Πολεοδομικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Η συμβολή μου στην έκδοση του παρόντος βιβλίου εντοπίζεται (πέρα από το συντονιστικό και επιστημονικό επίπεδο, στα πλαίσια εκπόνησης του ερευνητικού έργου - βλ. κεφ. Γ, σημείο 6) στην οριστική διαμόρφωση και οργάνωση της ύλης, καθώς επίσης και στη γενική επιμέλεια της έκδοσης.

Το αναλυτικό περιεχόμενο του βιβλίου ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με εκείνο του αντίστοιχου ερευνητικού προγράμματος και εκτίθεται για αυτό το λόγο στο σχετικό κεφάλαιο (βλ. κεφ. Γ, σημείο 6).

6. Χρήσεις γης και κυκλοφορία στο Κύριο Οδικό Δίκτυο. Επιπτώσεις στον αστικό χώρο. Σεμινάρια Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης ΕΜΠ 1998 – 1999, Κείμενα εισηγήσεων, Αθήνα 1999

Ο παρόν τόμος, του οποίου είχα τη συνολική επιμέλεια και ανέλαβα τον σχεδιασμό και την τελική διαμόρφωση, περιέχει υπό μορφήν αυτοτελών άρθρων το σύνολο των εισηγήσεων που παρουσιάστηκαν σε δύο μη επιδοτούμενα σεμινάρια του Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης του ΕΜΠ, με γενικό θέμα που αφορούσε τη σύγκρουση των απαιτήσεων και αναγκών των κεντρικών, η γενικότερα «εντατικών», χρήσεων και λειτουργιών με τις

ανάγκες και το ρόλο των κύριων οδικών αξόνων, καθώς επίσης και τις δυνατότητες αντιμετώπισης των σχετικών αναπτυσσόμενων προβλημάτων.

Τα σεμινάρια αυτά, διάρκειας μιας εβδομάδας το καθένα, διεξήχθησαν τον Φεβρουάριο του 1998 και τον Φεβρουάριο του 1999, στα πλαίσια του 10ου και του 11ου Προγράμματος Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης του ΕΜΠ αντίστοιχα (βλ. κεφ. Ε, σημεία 4, 6). Επιστημονικός υπεύθυνος ήταν ο καθηγητής Αθανάσιος Αραβαντινός και συντονιστής ο καθηγητής Απόστολος Γιώτης. Αφορμή για την οργάνωσή τους στάθηκε μια σειρά ερευνητικών προγραμμάτων που εκπονήθηκαν στο Σπουδατήριο Πολεοδομικών Ερευνών (ΣΠΕ) του ΕΜΠ κατά την περίοδο 1995 έως 1998, με ανάθεση και χρηματοδότηση του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ και της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) και τα οποία διερεύνησαν διεξοδικά αντικείμενα συναφή με το θέμα των παραπάνω σεμιναρίων.

Τα δύο σεμινάρια, με ακριβείς τίτλους «Χρήσεις γης και κυκλοφορία στο Κύριο Οδικό Δίκτυο» και «Πολεοδομική οργάνωση και κυκλοφορία στο Κύριο Οδικό Δίκτυο. Οι επιπτώσεις στα κέντρα», προσέλκυσαν ιδιαίτερα μεγάλο (για τα δεδομένα τέτοιου τύπου σεμιναρίων) αριθμό συμμετεχόντων. Πιο συγκεκριμένα συμμετείχαν στελέχη της κεντρικής διοίκησης από την Ελλάδα και την Κύπρο, ιδιαίτερος δε από το ΥΠΕΧΩΔΕ, πολυάριθμα στελέχη Δήμων και Κοινοτήτων απ' όλη την Ελλάδα, καθώς και μια πλειάδα ελεύθερων επαγγελματιών από διάφορους σχετικούς με το αντικείμενο τομείς.

Στόχος του ΣΠΕ ήταν, μέσω αυτών των σεμιναρίων αφενός μεν να ευαισθητοποιηθούν οι συμμετέχοντες και να τους μεταδοθούν εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν κατά την εκπόνηση των ερευνητικών προγραμμάτων που προαναφέρθηκαν, αφετέρου δε να εκτεθούν οι σχετικές με το θέμα απόψεις και θέσεις του ΣΠΕ στην κριτική ανθρώπων που βρίσκονται σε καθημερινή τριβή με την πολεοδομική πρακτική, είτε από την πλευρά της διοίκησης είτε από αυτήν της μελέτης και εφαρμογής πολεοδομικών μέτρων.

Βασικά θέματα που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια των παραπάνω σεμιναρίων, και των οποίων μια συνολική και σφαιρική εικόνα παρέχει ο παρών τόμος, αφορούσαν μεταξύ άλλων την αμφίδρομη σχέση μεταξύ χρήσεων γης και κυκλοφορίας, τους ισχύοντες σχετικούς θεσμούς, τον ρόλο του Κύριου Οδικού Δικτύου και την ιεράρχησή του, την οργάνωση των Μέσων Μαζικών Μεταφορών και της στάθμευσης, την κυκλοφοριακή διαχείριση των προσβάσεων, την εμπειρία από τις μελέτες του ΥΠΕΧΩΔΕ, του Οργανισμού Αθήνας και της Αττικό Μετρό ΑΕ, τη σχετική εμπειρία από χώρες του εξωτερικού και τέλος τις δυνατότητες ανάληψης δράσης για την αντιμετώπιση των δημιουργούμενων προβλημάτων.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε επίσης σε μεθοδολογικά εργαλεία, χρήσιμα στην καθημερινή επαγγελματική πρακτική των συμμετεχόντων. Μεταξύ άλλων, αναλύθηκαν θέματα που αφορούσαν τις αρχές διάρθρωσης πολεοδομικών ζωνών και κυρίων οδικών αξόνων κατά την σύνταξη Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων, τη μεθοδολογία καθορισμού του Κύριου Οδικού Δικτύου και της κατάταξής του σε ομάδες, τις τεχνικές οδηγίες για την κυκλοφοριακή διαχείριση των προσβάσεων στο Κύριο Οδικό Δίκτυο και τέλος τις αναγκαίες δράσεις της διοίκησης σε επίπεδο θεσμικό και μελετητικό για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των παροδίων ζωνών του Κύριου Οδικού Δικτύου.

Η συμμετοχή μου στον παρόντα τόμο, πέρα από τη **γενική επιμέλεια της έκδοσης**, περιλαμβάνει και τη **σύνταξη τεσσάρων αυτοτελών άρθρων** με τους εξής τίτλους (βλ. κεφ. Δ.3, σημεία 9, 10, 11, 12): «Γενικές αρχές / μοντέλα διάρθρωσης λειτουργιών στην πόλη», «Η εμπειρία της Αυστρίας κατά την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των χρήσεων γης στην κυκλοφορία και αντιστροφή», «Η διάρθρωση των εντατικών χρήσεων γης μέσα από την πρακτική του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα. Σχετικές κατευθύνσεις» και «Σχεδιασμός και υλοποίηση ενός νέου κέντρου: Η περίπτωση του St. Pölten».

7. Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου. Α. Αραβαντινός, Αθήνα 1997-1998. Επανέκδοση 2007

Συνεργασία κατά τη σύνταξη και έκδοση του συγγράμματος και ειδικότερα:

- ο ως συγγραφέας αυτοδύναμων κεφαλαίων και εδαφίων (βλ. κεφ. Δ3 σημεία 3, 4, 5):
  1. Κεφάλαιο 11 «Οι πολεοδομικές μελέτες σύμφωνα με τις πρόσφατες ρυθμίσεις στην Ελλάδα» (σελ. 211 – 235).

2. Ενότητα 15.10. «Συμβολή στην κατανόηση ορισμένων πρόσφατων τάσεων οργανωμένης δόμησης στην κεντρική Ευρώπη» (σελ. 350 – 362).
  3. Ενότητα 15.11. «Ελληνικά παραδείγματα οργανωμένης δόμησης από την πρόσφατη δραστηριότητα αρμόδιων φορέων» (σελ. 363 – 366).
- ο ως συγγραφέας κεφαλαίων σε συνεργασία (βλ. κεφ. Δ3 σημείο 6):
    1. Κεφάλαιο 12, «Σχεδιασμός μητροπολιτικών περιοχών – Η περίπτωση της ευρύτερης Αθήνας» (αρχικά είχε συνταχθεί από την Κλ. Γεράρδη), ενημέρωση και προσθήκη νεώτερων στοιχείων.
    2. Κεφάλαιο 16, «Πολεοδομικές επεμβάσεις ανάπλασης περιοχών κατοικίας» (αρχικά είχε συνταχθεί από τους Α. Αραβαντινό και Π. Γετίμη), ενημέρωση και προσθήκη νεώτερων στοιχείων.
    2. Κεφάλαιο 24 «Επίλογος: Νέα προβλήματα και ανατροπές, αλλά και πρωτόγνωρες προκλήσεις» (με Α. Αραβαντινό, σελ. 575 – 606).
  - ο σε επιμέρους συμβολές, και συγκεκριμένα:
    1. στο Κεφάλαιο 13, επεξεργασία του Σχ. 13.1.
    2. στο Κεφάλαιο 14, επεξεργασία και σχολιασμός του Χάρτη 29
  - ο στην επιμέλεια της όλης έκδοσης

8. Πόλη και Χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Αθανάσιο Ι. Αραβαντινό. Επιμέλεια: Δ, Οικονόμου, Γ. Μ. Σαρηγιάννης, Κ. Σερράος, Αθήνα 2004.

Ο παρών τόμος, που εκδίδεται για να τιμήσει τον καθηγητή Αθανάσιο Αραβαντινό, αποτελεί προϊόν μιας συλλογικής πρωτοβουλίας τριών φορέων που συνδέονται άμεσα με τον επιστημονικό χώρο της πολεοδομίας, τον οποίο ο τιμώμενος υπηρέτησε και εξακολουθεί να υπηρετεί, και διαμορφώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, σε σημαντικό βαθμό χάρις και στη δική του επιρροή. Η Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου αποτελεί το κύριο πε-

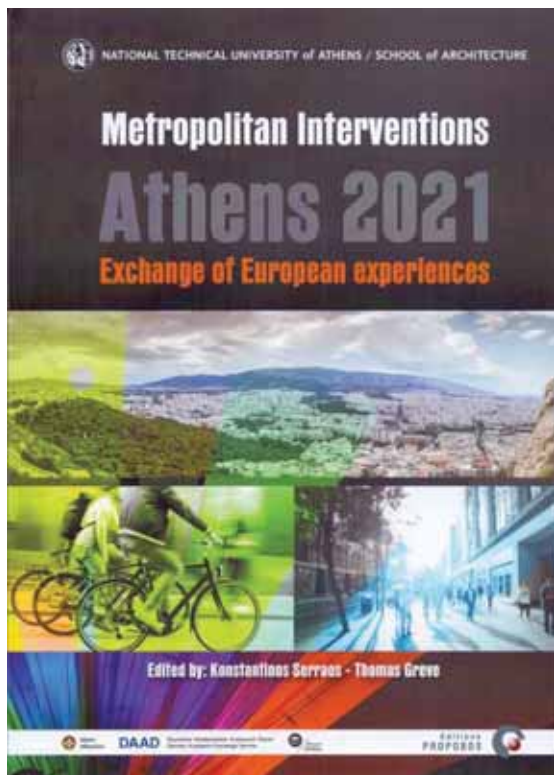
δίο άσκησης της πολεοδομικής διδασκαλίας και έρευνας του Α. Αραβαντινού, ήδη επί 42 χρόνια. Το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, πρώτη σχολή στην Ελλάδα, στην οποία η πολεοδομία αποτελεί βασικό σκέλος του διπλώματος, στελεχώθηκε σε σημαντικό βαθμό από μαθητές του και επιπλέον στηρίχθηκε σε κάθε της βήμα απ' αυτόν με ιδιαίτερη θέρμη. Ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών, τέλος, ιδρυτικό μέλος του οποίου υπήρξε ο Α. Αραβαντινός, εκπροσωπεί τον επιστημονικό και επαγγελματικό εκείνο κλάδο, για την καθιέρωση του οποίου στη χώρα μας ο τιμώμενος πάλεψε με όλες του τις δυνάμεις.

Το αφιέρωμα περιλαμβάνει 42 συμβολές 43 επιστημόνων. Για τη συμμετοχή στον τόμο, ζητήθηκε από κάθε συγγραφέα η επιλογή ενός θέματος που θα έπρεπε να κινείται στο ευρύ πεδίο των αντικειμένων με τα οποία ασχολήθηκε ο τιμώμενος, χωρίς όμως άλλους περιορισμούς. Η επιλογή αυτή τονίζει τον εθελοντικό χαρακτήρα του αφιερώματος. Στο ίδιο πλαίσιο, κρίθηκε σκόπιμο, τα κείμενα να μην ομαδοποιηθούν με βάση κάποια επιμέρους αντικείμενα, αφού δεν υπήρξε εκ των προτέρων τέτοιος καταμερισμός, αλλά να παρατεθούν κατ' αλφαβητική σειρά των συγγραφέων τους. Μπορούμε, ωστόσο, να επισημάνουμε, ότι το ευρύ φάσμα αντικειμένων που έχουν καλυφθεί περιλαμβάνει το χωρικό σχεδιασμό μεγάλης κλίμακας, τον εφαρμοσμένο πολεοδομικό σχεδιασμό και τα εργαλεία του, την περιβαλλοντική διάσταση των πολεοδομικών ζητημάτων, την κοινωνική διάσταση της πολεοδομίας, την κριτική αξιολόγηση των αστικών πολιτικών, την ιστορία του σχεδιασμού, ζητήματα θεωρίας, έρευνας και εκπαίδευσης, και μια σειρά από νέα αντικείμενα της αστικής προβληματικής.

9. Metropolitan Interventions Athens 2012. Exchange of European experiences. Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Σερράος, Thomas Greve, Προπομπός, Αθήνα 2016.

This volume includes the material of the scientific workshop "Metropolitan Interventions Athens 2012: From the Idea to the Implementation. Exchange of experiences, Hamburg, Vienna, Munich, Athens", that took place on February 12th and 13th, 2015 in the historic Athens Town Hall, and in the historic NTUA Deanery.

The subject of this work regards the debate on certain significant metropolitan interventions in the broader area of Athens, which is of particular importance and weight due to the unprecedented social, economic, and urban crisis, which the

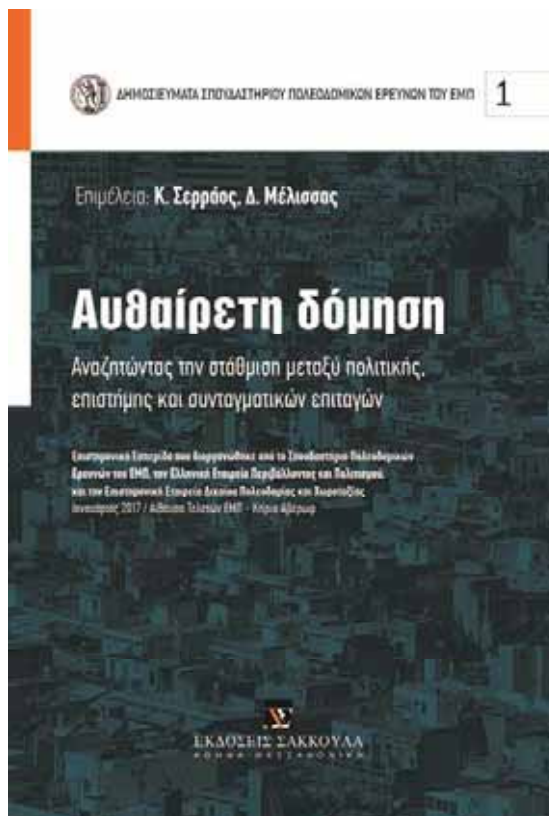

country and, namely, the Athens city centre are undergoing during the last few years. Under the term “metropolitan interventions”, the workshop examines mainly two big categories: the first one regards metropolitan interventions in the centre of Athens, while the second focuses on interventions related to the city’s waterfront along the Saronic Gulf.

Guests from Germany and Austria were given the chance to present their experience from their own cities, Munich, Hamburg, and Vienna, whereas, in a following part, two “dialogues of experts” were organized. In this framework foreign guests and Greek scientists coming from either the academia or other entities involved in planning, policy-making, and decision-making concerning the management of space, were given the opportunity for a more intensive process of exchanging their views. The main goal was to discuss issues regarding the processes of intervening, implementing, and achieving participation, and especially the question of the acceptance of the urban interventions by the citizens.

Free download: <http://www.propobos.gr/books/112>

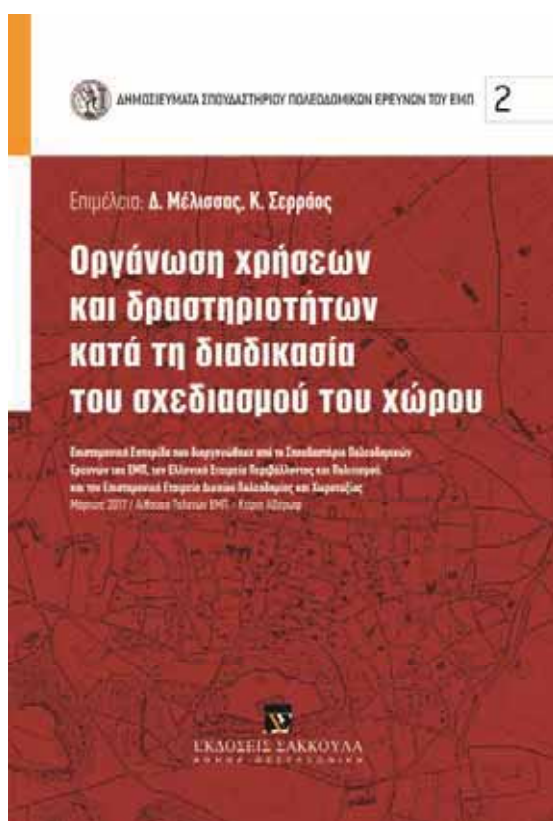
10. Αυθαίρετη Δόμηση. Αναζητώντας την στάθμιση μεταξύ πολιτικής, επιστήμης και συνταγματικών επιταγών. Σειρά: Δημοσιεύματα Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ - Τεύχος 1. Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Σερράος, Δημήτρης Μέλισσας, Σάκκουλας, Αθήνα 2017.

Το ζήτημα της αυθαιρέτης δόμησης και η σταδιακή αποδοχή της έχει ταλανίσει την ελληνική κοινωνία επί σειρά δεκαετιών και έχει οδηγήσει στην υποβάθμιση τόσο του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος όσο και του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού. Περαιτέρω, αναφύονται σοβαρά ερωτήματα ως προς τη λειτουργία ενός κράτος δικαίου. Το νέο σχέδιο νόμου (τροποποίηση του ν. 4178/13) που έχει δοθεί πρόσφατα στην δημοσιότητα, επιχειρεί να εντάξει την τακτοποίηση των αυθαιρέτων σε μια ευρύτερη θεώρηση υπό το πρίσμα του σχεδιασμού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επομένως η διερεύνηση της εφικτότητας του όλου εγχειρήματος υπό το πρίσμα της συνταγματικής νομιμότητας και των αρχών του σχεδιασμού.

Στόχος της παρόντος τόμου που συνοψίζει το υλικό της ομώνυμης επιστημονικής εσπερίδας που συνδιοργανώθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, και την Επιστημονική Εταιρεία Δικαίου Πολεοδομίας και Χωροταξίας, και έλαβε χώρα την Τρίτη 17.1.2017, στην Αίθουσα Τελετών ΕΜΠ Πατησίων / Κτίριο Αβέρωφ είναι: α) να καταγράψει συνοπτικά την ιστορική διαδρομή των μεθόδων αντιμετώπισης / αποδοχής από την Πολιτεία της αυθαίρετης δόμησης, β) να θέσει δημόσια τα ερωτήματα πολιτικής που συνδέονται με τις κρίσεις των δικαστηρίων επί της νομοθεσίας περί αυθαίρετων, καθώς και να αναδείξει τη αναγκαιότητα και τα περιθώρια ανατροπής των ακολουθούμενων πολιτικών, με έμφαση στην ανάγκη ασφάλειας δικαίου προς τους νομοταγείς πολίτες.

11. Οργάνωση Χρήσεων και Δραστηριοτήτων κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού του χώρου. Σειρά: Δημοσιεύματα Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ - Τεύχος 2. Επιμέλεια: Δημήτρης Μέλισσας, Κωνσταντίνος Σερράος, Σάκκουλας Αθήνα 2017.

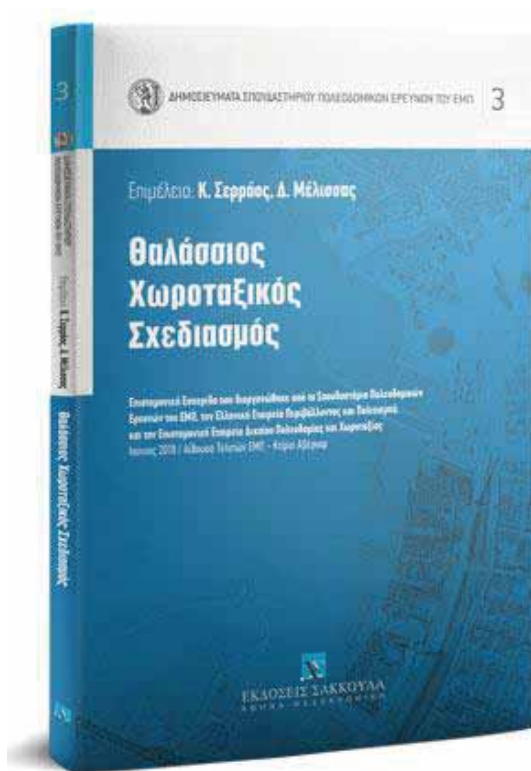

Το ζήτημα της διαχείρισης των χρήσεων γης και εν γένει των λειτουργιών στον οικιστικό και έξω-οικιστικό χώρο έχει ιδιαίτερη σημασία κατά τη διαδικασία του πολεοδομικού σχεδιασμού. Μεταξύ των επιχειρημάτων που θα μπορούσαμε να επικαλεστούμε προς αυτή την κατεύθυνση, ξεχωριστή σημασία έχει να επισημάνουμε, ότι οι χρήσεις γης: συγκροτούν τη λειτουργική δομή και ιδιαιτέρως τα κέντρα των πόλεων, οργανώνουν την κοινωνική ζωή, συγκροτούν κοινωνικούς χώρους και επηρεάζουν τις συνθήκες ασφάλειας στις πόλεις, επηρεάζουν την αισθητική του δομημένου χώρου και καθορίζουν τις ποιότητες του, διαμορφώνουν τις συνθήκες εκμετάλλευσης της γης και επηρεάζουν σημαντικά τις αξίες γης, και διαμορφώνουν το πλέγμα αστικών μετακινήσεων, καθώς και περιβαλλοντικές συνθήκες στον αστικό χώρο.

Με αφορμή το νέο σχετικό υπό διαβούλευση τότε ΠΔ, στόχος της παρόντος τόμου, που συνοψίζει το υλικό της ομώνυμης επιστημονικής εσπερίδας που συνδιοργανώθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ,

την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, και την Επιστημονική Εταιρεία Δικαίου Πολεοδομίας και Χωροταξίας, και έλαβε χώρα την Πέμπτη 23.3.2017, στην Αίθουσα Τελετών ΕΜΠ Πατησίων / Κτίριο Αβέρωφ είναι: α), να φωτίσει το ιστορικό της έως τώρα εξέλιξης του χειρισμού των χρήσεων γης κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού, β) να αξιολογήσει την έως τώρα διαχείριση των χρήσεων και δραστηριοτήτων στο ελλαδικό χώρο, γ) να διατυπώσει σύγχρονες απόψεις και ανάγκες κατά τη διαχείριση των χρήσεων και δραστηριοτήτων από τη σκοπιά της διοίκησης, του ακαδημαϊκού χώρου, των μη κυβερνητικών φορέων, καθώς επίσης και των παραγωγικών κλάδων, και δ) να συμβάλει στη διαδικασία διαβούλευσης κατά την προώθηση της νέας ρύθμισης για τις χρήσεις γης.

12. Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός. Σειρά: Δημοσιεύματα Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ - Τεύχος 3. Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Σερράος, Δημήτρης Μέλισσας, Σάκκουλας Αθήνα 2018.

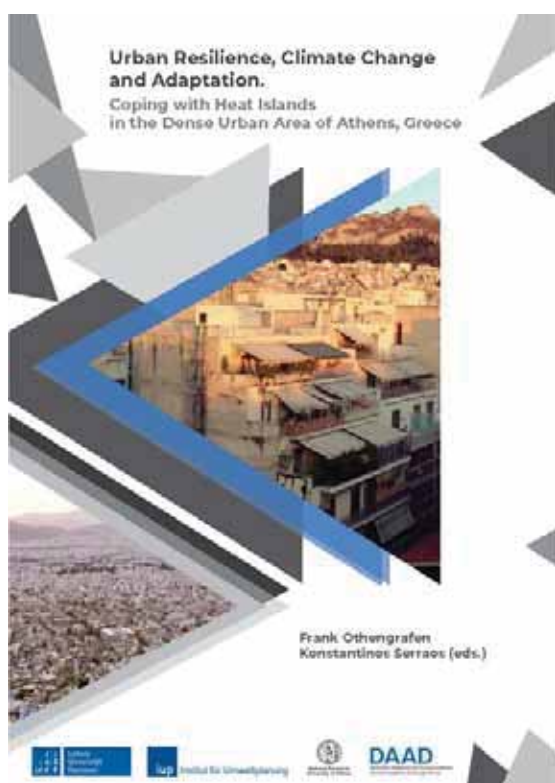
Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο χώρο βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών και αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική πρόκληση για τη Διοίκηση και την επιστήμη της Χωροταξίας. Μάλιστα με τη θέσπιση της Κοινοτικής Οδηγίας 2014/89/ΕΕ ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αναγορεύεται σε διατομεακό μέσο πολιτικής που επιτρέπει στις δημόσιες αρχές και όλους τους ενδιαφερομένους να εφαρμόζουν μια συντονισμένη, ολοκληρωμένη και διασυνοριακή προσέγγιση που θα συμβάλει στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των θαλάσσιων και παράκτιων οικονομιών και στην αειφόρο χρήση των θαλάσσιων και παράκτιων πόρων. Έτσι η βιώσιμη συνύπαρξη των χρήσεων και, κατά περίπτω-

ση, η κατάλληλη χωροθέτηση των συναφών χρήσεων στον θαλάσσιο χώρο απαιτούν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση προγραμματισμού και διαχείρισης, που επιτυγχάνεται με το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό που επηρεάζουν καθοριστικά τη βιώσιμη ανάπτυξη στη χώρα μας και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στόχος της παρόντος τόμου, που συνοψίζει το υλικό της ομώνυμης επιστημονικής εσπερίδας που συνδιοργανώθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτι-

σμού, και την Επιστημονική Εταιρεία Δικαίου Πολεοδομίας και Χωροταξίας, και έλαβε χώρα την Τετάρτη 24.1.2018, στην Αίθουσα Τελετών ΕΜΠ Πατησίων / Κτίριο Αβέρωφ είναι: α), να επισημανθούν οι σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, να εντοπιστούν συμπληρωματικότητες και αντιθέσεις / συγκρούσεις και να ενισχυθεί ο δημόσιος διάλογος για τον καθορισμό πολιτικών για τη συνολική διαχείρισή τους, β) να τεθούν δημόσια τα ερωτήματα πολιτικής που συνδέονται με τη συσχέτιση του χερσαίου και του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού με ιδιαίτερη έμφαση στην ευαίσθητη ζώνη των ακτών, γ) να αναδειχθούν οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού θαλάσσιου χώρου που συνδέονται τόσο με την έντονη νησιωτικότητα και την εκτεταμένη ακτογραμμή, όσο και με ζητήματα όπως ο ορυκτός πλούτος, οι γεωπολιτικές παράμετροι, και οι συσχετίσεις με τις γείτονες χώρες, και δ) να αναδειχθεί η συσχέτιση και η επίδραση του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στις πολιτικές για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

13. Urban Resilience, Climate Change and Adaptation. Coping with Heat Islands in the Dense Urban Area of Athens, Greece. Frank Othengrafen, Konstantinos Serraios (eds.). Hannover and Athens, December 2017.

The development of resilient cities is the key factor for sustainable development. Resilient cities are cities that are prepared to absorb and recover from any shock or stress (natural hazards, human-made shocks such as the financial crisis, etc.) while maintaining its essential functions, structures, and identity as well as adapting and thriving in the face of continual change. 'Building resilience requires identifying and assessing hazard risks, reducing vulnerability and exposure, and lastly, increasing resistance, adaptive capacity, and emergency preparedness' (ICLEI 2017).

To contribute to building resilient cities, the German Academic Exchange Service (Deutscher Akademischer Austauschdienst) and the German Federal Foreign

Office (Auswärtiges Amt) grant the going research project / exchange entitled "Development of planning strategies and creative measures through the University Partnership between the National Technical University of Athens (NTUA) and the Leibniz Univer-

sität Hannover (LUH) (HeKriS)" (2017 – 2019). The project is based on a partnership between the National Technical University of Athens (NTUA) (Faculty of Architecture, Urban Planning research Laboratory, Prof. Dr. Konstantinos Serraios) and the Leibniz Universität Hannover (LUH) (Faculty of Architecture and Landscape, Institute of Environmental Planning Prof. Dr. Frank Othengrafen). The main objective of HeKriS is to train Greek and German students as well as young researchers to develop integrative strategies and creative approaches for resilient cities, including new and robust governance arrangements between public, private and civil stakeholders (governance structures).

This book is the result of the Athens Summer School 2017 on resilient European cities that took place from 22nd to 26th May 2017. The summer school focused on 'Urban Resilience, Climate Change and Adaptation' and asked the participating interdisciplinary student groups to develop strategies and approaches to cope with heat islands in densely populated area in Athens. This volume thus presents (1) contributions from scientists that were involved in the summer school, explaining the phenomena of climate change and considering various concepts and approaches enhancing resilience; and (2) the ideas, concepts and strategies that the students developed to adapt to climate change in urban areas. With this book we hope to contribute to the discussion on building more resilient and more sustainable cities – a discussion we will continue with the following summer schools and exchanges.

For more information and free download see a) <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/854#resource-12860>, b) <http://resilient-cities.eu/en/>

